

Escola d'Olot, una gran exposició

crònica

Des del dia 19 de febrer i fins al 12 d'abril, el Museu Comarcal de la Garrotxa acull l'exposició «L'Escola d'Olot», que presenta gairebé un centenar de pintures i dibuixos de Josep Berga i Boix, Joaquim Vayreda i Marià Vayreda. La mostra es traslladarà posteriorment a Barcelona, on es podrà veure a la Sala Sant Jaume de la Fundació "la Caixa", entitat que ha organitzat l'exposició juntament amb el Museu Comarcal.

La mostra proposa una aproximació global al fenomen de l'Escola d'Olot i es diferencia d'aquesta manera de les diverses exposicions que al llarg del segle XX s'han dedicat a Josep Berga i Boix i els germans Vayreda, centrades exclusivament en els aspectes pictòrics. El canvi de perspectiva reflecteix, alhora, els avenços que a partir de la segona meitat dels anys vuitanta s'han produït en el coneixement de l'Olot del tombant del segle XIX, el marc cronològic on se situa l'Escola d'Olot.

Efectivament, quan —per posar només uns exemples encara presents en el record— l'Escola de Belles Arts d'Olot organitzava sengles exposicions d'homenatge a Joaquim Vayreda, l'any 1975, i a Josep Berga i Boix, l'any 1978, els estudis sobre l'Escola d'Olot es limitaven pràcticament a la pacient tasca de catalogació de l'obra dels pintors olotins del segle XIX que duia a terme Joan Sala i Plana com a base de la tesi doctoral que llegiria anys més tard. Avui, en canvi, una feliç coincidència d'iniciatives en els camps de la descripció documental, la investigació i

l'edició han propiciat un avenç espectacular, fins al punt que el final del segle XIX ha esdevingut un dels períodes més transitats per la historiografia olotina.

Sense ànim de ser exhaustiu, em sembla oportú retreure algunes d'aquestes iniciatives perquè, de fet, constitueixen una mena de *background* que ha fornit de plantejaments i materials els organitzadors de l'exposició. En primer lloc, l'elaboració d'instruments de descripció (inventaris i catàlegs) que han permès el coneixement de noves fonts documentals com el llegat Vayreda, dipositat a la Biblioteca Marià Vayreda, i el fons del Círculo Tradicionalista de Olot y su Comarca, conservat a l'Arxiu Històric Comarcal d'Olot. En segon lloc, les investigacions realitzades per una sèrie de nous llicenciats sorgits de les universitats, entre les quals cal destacar les tesis doctorals d'Antònia Tayadella (*La Pinyalada*) i la del ja citat Joan Sala (*La pintura a Olot al segle XIX. Berga i Boix i els germans Vayreda*), els treballs realitzats a partir de les beques municipals concedides a Narcís Sellas (*Marià Vayreda i els corrents estètics a Olot, 1877-1903*) i a Jordi Canal (*La reorganització del carlisme a la primera etapa de la Restauració, 1876-1900*), l'estudi de Margarida Casacuberta i Lluís Rius sobre *Els Jocs Florals a Olot (1890-1921)*, i també alguns articles esparsos de Jordi A. Carbonell, Antoni Monturiol i Teresa Planagumà. I, finalment, la creació de l'Editora de Batet, que ha posat a l'abast una recopilació de textos de l'avi

"Combregar a muntanya",
obra emblemàtica
de Marià Vayreda.

Berga (*Escrits diversos de Josep Berga i Boix amb motiu del 150è aniversari del seu naixement*, a cura de Teresa Planagumà), un parell de monografies (l'esmentat estudi dels Jocs Florals i *El Centre Artístic d'Olot*, de Joan Sala) i prepara l'edició de *Tres generacions*, la novel·la inèdita de Joaquim Vayreda.

Aquest conjunt de fons documentals, estudis i publicacions, deia, han permès als organitzadors muntar una exposició en la qual els aspectes pictòrics hi són degudament representats, però on també, a partir d'una distribució en diversos àmbits –potser poc explícits: aquesta seria una de les escasses objeccions que es poden fer a l'exposició– se'ns convida a relacionar les pintures i dibuixos amb els diferents elements que configuren l'univers de l'Escola d'Olot: el carlisme («Nouviles presoner», de J. Vayreda), la religió («Divendres Sant a Olot», de J. Vayreda, o «Combregar a muntanya», de M. Vayreda), la literatura (les «Clareta» sense títol de J. Berga) i la tradició («Ball del Gambeto», de M. Vayreda), entre d'altres.

Contemplada d'aquesta manera, és a dir, de passat l'àmbit pictòric, l'Escola d'Olot esdevé, en paraules de Jordi Canal, un dels comissaris de l'exposició, «una manera d'entendre el món i, al mateix temps, unes vies peculiars d'incidència sobre la realitat. La pintura, en tant que clau de

De dalt a baix, Josep Berga, Jaquim Vayreda i Marià Vayreda

volta, i també la literatura, els Jocs Florals i altres manifestacions propagandístico-culturals, la creació de tallers d'imatgeria religiosa –els «sants d'Olot»– o bé, entre altres, la seva participació en el puixant catalanisme, des d'una òptica d'arrel tradicionalista hereva del carlisme, amb els seus centres i periòdics, eren part integrant del seu projecte. Intentaren de contrarestar, a nivell de l'imaginari quan ja no era possible –o era molt difícil– de fer-ho en la realitat, les contínues i fulgurants transformacions que enderrocaven, inexorablement, un vell món idealitzat. Van ser, en definitiva, l'emblema d'una Muntanya que erigien com a model tradicional per a una Catalunya en construcció (...).

L'excel·lent catàleg de l'exposició –segurament el més ambiciós i aconseguit que s'hagi realitzat mai per a una exposició celebrada a Olot–, a més de reproduir la totalitat de les peces exposades, desglossa aquesta visió del món en cinc interessants articles. Francesc Fontbona exposa com l'Escola d'Olot s'insereix en una estesa tendència de la pintura vuitcentista europea que rendia culte a la natura des de bases d'operacions situades dins dels mateixos escenaris naturals que aquells artistes pintaven i que,

com els paisatgistes més destacats d'aquella tendència, s'emmirallava en el model de Barbizon. L'aportació de Jordi Castellanos glossa l'actitud, entre l'acceptació i el rebuig, que van adoptar alguns crítics coetanis, com Raimon Casellas i Josep Yxart, davant l'evolució del paisatgisme olotí i el seu empeltament amb els corrents estètics de fi de segle. Joan Sala descriu les influències, les tècniques, els materials i altres aspectes pictòrics de Berga i els germans Vayreda. Margarida Casacuberta analitza la literatura de l'Escola d'Olot, entre el to moralitzant, didàctic i sovint de tesi de les composicions dels Jocs Florals i l'alè artístic que impregna algunes de les novel·les de Marià Vayreda. Jordi Canal, finalment, estableix una dialèctica entre el paisatge real de la societat olotina i la societat imaginària però concebuda com a real que van assajar de construir els promotors de l'Escola d'Olot.

L'exposició es complementa amb una sèrie d'activitats paral·leles: una visita guiada, una taula rodona que s'interroga sobre la continuïtat de l'Escola d'Olot en el segle XX i uns programes educatius per a grups escolars. A Barcelona, a més, s'ha organitzat un cicle de conferències sobre la història, el paisatge i la literatura de l'Escola d'Olot, amb la presència de Josep Termes, Margarida Casacuberta, Francesc Fontbona, Mireia Freixa i Teresa Camps.

ANTONI MAYANS